

Jászay Tamás

Változások sora

A korábban két évente megrendezett Kortárs Drámafesztivál tavaly tempót váltott: a tervek szerint ezentúl évente hívják össze a szervezők a fontos európai és magyar előadásokat. A „fontos” elé szándékosan nem került oda a marketing szempontból nélkülözhetetlen „leg” előtag, egyrészt mert a 2008-as program jó részét látva korántsem gondolom, hogy ezek lettek volna a múlt év legjelentékenyebb külföldi és hazai produkciói, másrészt mert – egyébként rokonszenves és más hasonló rendezvényektől merőben eltérő módon – a fesztivál eleve nem a legekskorba gyűjtésével határozza meg saját küldetését.

De akkor hogyan? Az eredeti, 1997-ben kitűzött cél, vagyis a kortárs (magyar) dráma színpadi és színpadon kívüli útjainak bemutatása misszió, ám ez idővel szükségszerűen módosult és bővült. (A hangsúlyeltolódás okai között csak megemlíthjük a részben azonos profilú fesztiválok időközbeni megizmosodását, így a kifejezetten a kortárs magyar drámával foglalkozó debreceni DESZKA Fesztivál vagy a Szegedről 2008-ban szintén a cívisvárosba hurcolkodott s a Kortárs Drámafesztivál előadói közül nem egyet rendszeresen felléptető Alternatív Színházi Szemle erőre kapását.) Az 1999-es, második találkozón már megjelentek a külföldi színházak is, s innentől a három hazai színházi lap (*SZÍNHÁZ*, *Critikai Lapok*, *Ellenfény*) főszerkesztői javasoltak minőségi magyar előadásokat a programba. Az említett tempóváltáshoz itt térünk vissza, hiszen tavaly nem működött az előzsűrizés – részben érthető okokból.

Mert bár az utóbbi években a kortárs magyar drámák bemutatóinak száma látványosan megnőtt, a sokszor stúdiószínházi körülmények között lezajlott premiereket ritkán játszották-játsszák két évadon keresztül, ami pedig a Kortárs Drámafesztiválon való szereplés alapvető feltétele volt. Így viszont kényszerhelyzetbe kerülhetett a válogató, hiszen esetleg gyengébb, de legalább repertoáron lévő előadások között kellett döntenie. A Kortárs Drámafesztivál évente való megrendezésének gondolata innen nézve üdvözlendő, hiszen amellett, hogy realisabb képet ad a magyar színház kurrens történéseiről, a fesztivál köztudatban (azaz életben!) tartásának ügyét is hatékonyabban szolgálja. A szakmai válogatás évtizede bevált intézményének megszüntetése azonban korántsem örömteli.

És ezzel nem is az öt előadásból álló magyar (fő)programot minősítem, inkább az ajánlóprogramnak nevezett blokkra gondolok, amelybe (a szerzők közül) Euripidésztől Dennis Kellyig, (a rendezők közül) Balázs Zoltántól Zsámbéki Gáborig igencsak eltérő

fajsúlyú és érdeklődésű alkotókat gyömöszöltek. Egy világos elveket valló, határozott válogatás vagy legalább a kitapintható tematika meggyőzőbb eredménnyel szolgált volna. Így viszont kénytelenek vagyunk feltételezni, hogy olykor a budapesti színházakban a fesztivál ideje alatt éppen játszott, azaz könnyen elérhető, a programsorozat céljait úgy-ahogy teljesítő produkciók kerültek be a műsorfüzetbe...

A Kortárs Drámafesztivál honlapján olvasható bevezető szerint a rendezvényt az új és progresszív utak, illetve alkotóműhelyek munkája érdekli (ezzel megválaszoltuk a mai küldetésre vonatkozó kérdést). Haladó vagy előremutató előadásnak azonban semmiképp, legfeljebb korrektül lebonyolítottnak mondanám például a Merlinben játszott *After the endet*, miközben meglepő, hogy a programban nem szerepelt nagyobb hangsúllyal a fesztivál ideje alatt éppen tizedik születésnapját ünneplő Pintér Béla és Társulata (a nem legjobban sikerült *Korcsulájuk* az ajánlóprogramban kapott helyet). Szintén a hiányosságok között említjük a kifejezetten a kortárs magyar drámára összpontosító KoMa Társulat vagy az egykori Ascher–Novák-osztályból alakult s máris figyelemre méltó előadásokat maga mögött tudó HOPPart távolmaradását. Ha valami új és progresszív a mai magyar színházban, ezek a műhelyek biztosan azok, s a külföldi szakma képviselőivel, köztük kritikusokkal, fesztiváligazgatókkal és -válogatókkal, vagyis a magyar színház határon túli recepciója szempontjából kulcsfontosságú szereplőkkel szoros viszonyt ápoló Kortárs Drámafesztivál egyszerűen nem engedheti meg magának, hogy ezekről a csapatokról megfeledkezzék.

Bármelyik fesztiválra igaz, hogy attól lesz több egymás mellé pakolt előadások pusztá halmazánál, ha a színházban eltöltött időt hasznos és kellemes, nem kizárólag a szűk szakmai közönségnek szóló programok sora egészíti ki. A 7. Kortárs Drámafesztivál ilyen irányú elvárásainkat papíron messzemenőig teljesítette, hiszen többek között nemzetközi kritikussemináriumot, színházi műtfeldolgozással foglalkozó szimpóziumot vagy Magyarország, illetve a kiemelt vendégként szerepeltetett Szlovénia színházát elemző szakmai találkozókat szervezett. Ezek – a kritikus-workshop egy részétől eltekintve – nyilvános, tehát kifejezetten a színház iránt érdeklődő nagyközönség számára is szóló rendezvények voltak. A kísérőprogramok gyér közönségéről nagy általánosságban azonban legfeljebb annyi mondható el, hogy miközben nyomokban civil nézőket is tartalmazott, úgy tűnt, a szakmai publikum sem rohant hanyatt-homlok, hogy világmegváltó gondolataival megtermékenyítse az olykor meddő vitákat.

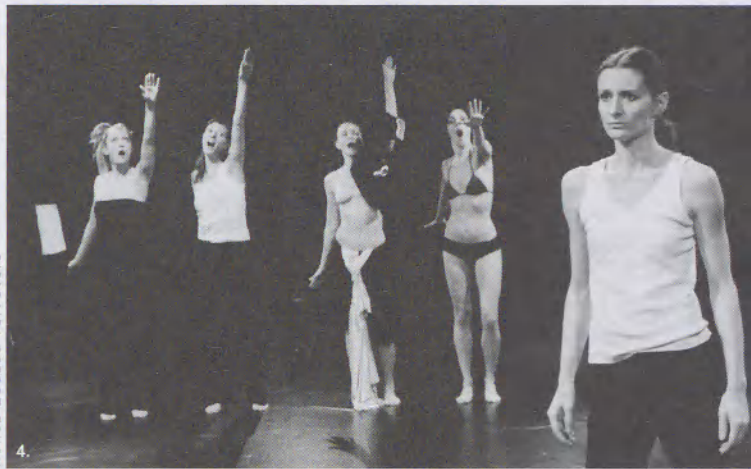
A fesztivál gerincét alkotó színházi előadások többsége nézőszám alapján viszont legalább tisztes házat produkált. Ezek közül előbb a szerény nemzetközi *showcase*-zel, majd a magyar produkciókkal foglalkozunk. Ahogy a hazai előadások szétválaszthatók aszerint, hogy a fő- vagy az ajánlóprogramban kaptak helyet, a nemzetköziek is csoportosíthatók annak alapján, hogy a fesztivál kiemelt vendégországából, Szlovéniából vagy máshonnan érkeztek. A „máshonnan” esetünkben csupán egy kanadai táncelőadást, illetve a lengyel Bogusław Schaeffer vadonatúj darabjának (általam nem látott) bemutatóját jelenti. (A tervek szerint Christoph Marthalernek 2008 nyarán a Bécsi Ünnepi Heteken játszott *Platz Mangel* című előadása is Budapestre érkezett volna, ám ahogy az Őszi Fesztivál, úgy a Kortárs Drámafesztivál színházi ínyenceinek is csalódnuk kellett. A világhírű svájci rendező megint nem jött, pedig akkor valószínűleg meglelt volna az az emblemikus előadás, amely az egész fesztiválra rányomta volna a bélyegét.)

Vissza azokhoz, akik itt voltak: a némi prudériával magyarított című *Egy kis gyöngédséget, a francba is!* (*Un peu de tendresse bordel de merde*) a 2007-ben a Kortárs Drámafesztiválon már látott kanadai Dave St-Pierre és társulata trilógiájának második darabja. Ahogy két éve az első rész, *A lelkek pornográfija* című elnyújtott, didaktikus esztrádműsoruk, úgy a tavalyi *Egy kis gyöngédség...* is megosztotta a publikumot. A laikus (bár a Trafóban egyet-mást már megtapasztalt) közönség lelkesedett, a kritikusok egy része viszont kikérte magának a vállaltan provokatív, vaskos és közönséges humora mellett zárlatában a vegytiszta szépséget is felcsillantani képes, sokszor azonban még mindig túlbeszéltnek ható produkciót.

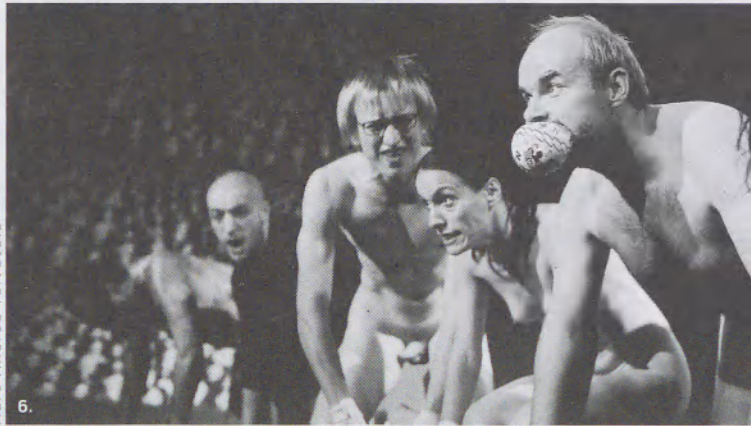
Mindösszesen két előadás alapján nemzetközi „programról” beszélni enyhe túlzás, ám a műfaji keretek közé alig szorítható interaktív performansztól a felolvasószínházig, a kortárstánc-előadástól a filmklubig sokféle eseménnyel csábító szlovén sorozat némileg javított az aránytalanságon. Azt, hogy a szlovén színház „sokszínű és eleven” (idézet a műsorfüzetből), mégsem a beválogatott előadások alapján, hanem korábbi tapasztalataink nyomán vélelmezzük. Ha ugyanis az itt látottak alapján ítélnénk, azt gondolhatnánk, hogy sokszor valami görcsös újat mondani akarás és üres hatásadás iránítja az alkotókat, mint a Via Negativa hangzatos, ám gyorsan kipukkadó hétfőbűn-projektjének Budapestre invitált két epizódjában vagy a Szlovén Ifjúsági Színházról a *Fragile!* című, a bluebox-technika érdektelenségig hajtott használatával a valódi tartalmat elmismásoló opusában. Máskor a paradicsomi naivitás és az ön-reflexió teljes hiányának zavarba ejtő és nevetséges elegye kínozza a nézőt, mint a Maja Delak koreografált *Expensive Darlings* című, nehezen minősíthető táncszínházi kacat esetében. Szerencsére amikor a komoly gondolatiságnak álcázott üresség lelép a porondról, akkor végre megszületik a színház. Az AKKU-ban Simona Semenec és Szandtner Anna alig néhány tucat nézőnek a beharangozott felolvasószínház helyett bizsergető színházi gyönyörűséget okozott az egyszerre megrendítő és nevetséges, a Semenec által íróként és főhősként is jegyzett *En, az*

Koncz Zsuzsa felvétele

Koncz Zsuzsa felvétele

Marc Andrea felvétele

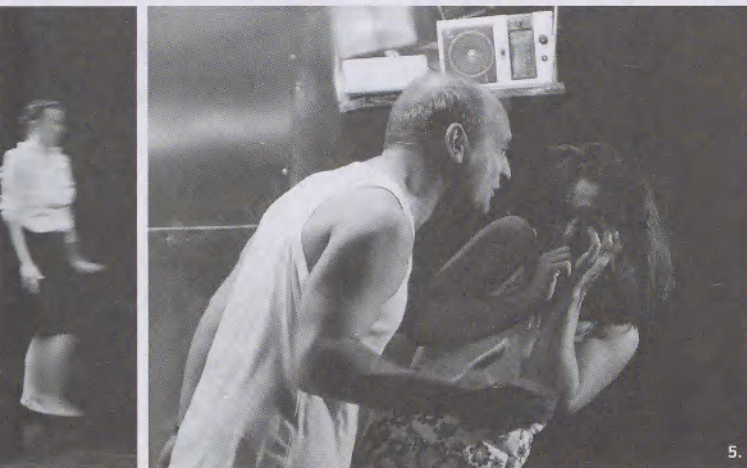
áldozat című morbid betegségkatalógus parádés ismertetésével.

A nemzetközi program abszolválása utáni hiányérzet a magyar felhozatalt áttekintve sem múlt el, ám ennek okai merőben mások, s a fesztivál szervezőitől független tendenciákra vezethetők vissza. Például arra, hogy az 1999 óta mindegyik Kortárs Drámafesztiválon saját előadással részt vevő, jelenleg újrarájzolás alatt álló Krétakör Színház (már) nem szerepelt a programban. A gyakran egyszerűen megszűnésnek titulált átalakulásuk okozta sokkot tompíthatja az egykori krétakörösök kirajzása: a nemzetközileg is leg(él)ismertebb hazai csapat éltetői – írók, rendezők, színészek – a fesztivál teljes időtartama alatt rendre feltűntek a legkülönbözőbb formációkban (a Fortedanse-től a Szputnyikig) és helyszíneken (a Tűzraktértől a Nemzeti Színházig). Igaz, nem úgy és nem azt csinálják, mint amit tíz éven át megszoktunk és megszerettünk tőlük, de távolabbra tekintve talán van okunk bizakodni: a néhai Krétakör elindított valamit mint társulat, és most a tagjai egyenként

1. Csákányi Eszter és Jankovics Péter a Bérháztörténetek 0.1-ben (Szputnyik Hajózási Társaság)
2. Én, az áldozat (Simona Semenec és Szandtner Anna)
3. Bogusław Schaeffer: Valami multimédiás izé
4. Expensive Darlings (Szlovén Ifjúsági Színház)

Schiller Kata felvételei

Kenyeres Csilla felvétele

5. Rába Roland és Láng Annamária a Zsákutcában
6. A Via Negativa Out című előadása

is újat hozhatnak más, már működő vagy az önálló léte még csak most próbálgató csapatok életébe.

Nemcsak Schilling Árpád határozott úgy, hogy ezentúl másképp és másokkal gondolkodik a színházról. A szigorú formafegyelemmel működtetett rituális színházi produkciók után Balázs Zoltán a Bárkától és társulata régi tagjainak jó részétől elszakadva a színház alapjaira kérdez rá a Büchner töredékeinél is fragmentáltabb *Leonce és Lénában*. Szintén a járt utat elhagyók közé tartozik a fesztiválon a Kalevalával fellépő Horváth Csaba, aki debreceni kőszínházi kitérője után tehetséges fiatal tanítványaival az oldalán nagy lépésekkel halad a hazai fizikai színházi kísérletek kiteljesítése felé. Vagy említhetjük az itthoni szakma által sokáig kevés figyelemre méltott, ám az utóbbi időben fesztiválmeghívásokkal és -díjakkal kitüntetett Urbán András szabadkai társulata is. Urbán újabb előadásaival (*Urbi et Orbi*, *Turbo Paradiso*) kilépni látszik zárt és titkos világából, s ezzel párhuzamosan színpadi nyelve is üdvös letisztuláson megy keresztül.

Bodó Viktor a Krétakörben és a Katonában lezárult pályaszakaszai után jórészt karrierjük elején álló fiatal színészekkel fogott össze, hogy a semmiből létrehozza és működtesse új társulatát. A Szputnyik Hajózási Társaság – Modern Színház- és Viselkedéskutató Intézet-Labor a Kortárs Drámafesztivál magyar programjának egyik premierjeként a *Bérháztörténetek 0.1*-et mutatta be. A Kamrában évek óta töretlen sikerrel játszott Bodó-opus, a *Ledarálnakeltüntem* teátrális túlzásai, kacagtató örültségei közül számos visszaköszön a MU Színház biztosította, artisztiku-

san lepusztított üres térben. A bemutató környékén a szusz, a lendület még ki-kifogni látszott a füzérszerűen egymás mellé rakott, az építkezés jellegéből adódóan gyengébb és erősebb jeleneteket variáló szekvenciák sorozatából.

Ameddig követtem, addig a lendület hajtotta a TÁP Színház ebben a formájában alighanem egyszeri és megismételhetetlen, ötórás megaprojektjét is. A magyar színházak finanszírozási helyzetét tucatnyi rövid, olykor mégis végtelen hosszúságúnak tűnő jelenetben pellengérré állító *Kurátoroknak* a Tűzraktér összes termeiben nem sikerült megtalálni a megfelelő közeget. És mégis: a Vajdai Vilmos főrendezősege által egyesített, nagyon sokfelől érkező és alighanem még több irányba tartó rendezők (például Ascher Tamás, Bozsik Yvette, Mundruczó Kornél, Schilling Árpád stb.), írók (például Filó Vera, Háy János, Molnár Gál Péter, Takátsy Péter stb.) és persze a közel kilencven (!) színész emberfeletti erőfeszítéseit el kell ismerni, még ha a TÁP tevékenységét jóindulattal és érdeklődéssel figyelő néző türelme hajnali fél kettő körül megfogyatkozik is a nem kevés mellécsúszott, ügyetlen szcena láttán...

És mielőtt bárki azt a következtetést vonná le, hogy pénz, paripa és posztó híján nem csoda, ha nem történik meg a (színházi) csoda, annak figyelmébe ajánlhatjuk a Nemzeti Színház új vezetésének programadó darabját, Alföldi Róbert *Oresztész*-rendezését. Bármilyen furcsán hangzik, ő is új ember (a Nemzeti élén legalábbis), s a ritkán játszott Euripidész-dráma színpadi megvalósítása akár innen is felfejthető. Alföldi rendezéséről ordít, hogy végre le akarja bontani a Nemzetivel kapcsolatos, nemcsak az új épület létrejötte óta keletkezett közkeletű beidegződéseket. A szent cél érdekében a rendező-igazgató igyekszik harmóniát teremteni a különböző háttérrel és tudással, eltérő képességekkel és tehetséggel rendelkező színészei között, s a friss fordítással, a Nemzeti előtereit és lépcsőházát (az eddig megszokotthoz képest) újszerű módon használó felütéssel bevallottan új nézőkhöz akar szólni.

„Új”, „friss”, „szokatlan”, ha úgy tetszik, „progresszív” – egytől egyig súlyos jelzők, melyek a látszat ellenére sem szinonimái a „jó”-nak. Hogy azzá váljanak, feltétlenül szükség van az olyan eseményekre, mint amilyen a Kortárs Drámafesztivál. Ami ugyan feltűnően lassan öregszik – tizenegy éves története után még mindig „csak” a hetedik születésnapját ünnepelte 2008-ban –, némi kozmetikai beavatkozás mégis kifejezetten jól tenne neki.